

Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Erdoğan EKİNCİ

T.C. Gazi Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
E-posta: erdogan.ekinci@gmail.com

Fatih YENEL

T.C. Gazi Üniversitesi,
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
E-posta: fyenel@gazi.edu.tr

Halil SAROL

T.C. Gazi Üniversitesi,
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
E-posta: hсарol@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı, “Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği”nin (DYKMÖ) Ankara’da bulunan Gönüllü Spor Birlikleri bünyesinde doğa yürüyüşlerine katılan bireyler için geçerliğini ve güvenirliliğini test etmektir. Çalışmaya, 99 erkek (yaş = 40.65± 9.81) ve 83 kadın (yaş = 36.95± 9.35) toplam 182 doğa yürüyüşçüsü gönüllü olarak katılmıştır. “Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği”nde katılımcılardan doğa yürüyüşlerine katılmalarında etken olabileceği düşünölen nedenlerin önem derecesini “Kesinlikle Katılıyorum (1)” ve “Kesinlikle Katılmıyorum (5)” şeklinde 5’li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. “Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği”nin yapısal geçerliliğini test etmek için toplam 46 madde ile Temel Bileşenler (Principle Component) faktör analizi yapılmıştır. Yük matriksi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin 5 faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve 22 maddenin ölçekten çıkarılması gerektiği anlaşılmıştır. Ölçeğin son halinde yer alan 24 maddenin faktör yüklerinin 0.40’dan büyük olduğu ve .509-.794 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Ölçekte yer alan 24 madde 182 katılımcı için ölçeğin % 54’ünü açıklamaktadır. Faktör analizi sonuçlarına göre “Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği”nde yer alan alt boyutlar (a) sosyal (8 madde), (b) sağlık (4 madde), (c) eğitim (5 madde), (d) zaman (4 madde) ve (e) gözlem (3 madde) olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin güvenirliliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının ise .70 (gözlem) ile .87 (eğitim) arasında değiştiği bulunmuştur. Bununla birlikte, toplam ölçek iç tutarlılık katsayısı .83 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, “Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği”nin bireylerin doğa yürüyüşü aktivitelerine katılmalarında etken olan faktörleri değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Anahtar sözcükler: Boş zaman, doğa yürüyüşü, geçerlik, güvenirlik

GİRİŞ

Azalan çalışma saatleri, artan boş zaman, düzenli çalışma hayatı, standart bir yaşamın gelişmesine ve böylece kent insanının doğadan yabancılaşmasına neden olurken, aynı zamanda doğanın rekreatif amaçlı kullanımı için büyüyen bir talebe de yol açmıştır. Yapılan çalışmalar doğa tabanlı rekreasyonun yükselen bir eğilim içerisinde olduğunu, özellikle doğa sporlarının gelişen dünyada genel bir olgu olduğunu göstermektedir (Vaara ve Matero, 2011).

Doğa sporlarına duyulan gereksinimin artış nedenlerinin başında sanayileşme ve kentleşme gelmektedir. Kentsel alanlarda yaşanan bu değişim, kent yaşamının monotonluğu ve bunalımından kaçma arzusu, insanların doğa sporlarına katılımını etkileyen önemli faktörlerdir. (Ardahan ve Yerlisu Lapa, 2011). İnsanların yaşadığı çevrede gerçekleşen bu olumsuz değişimler, rekreasyona duydukları gereksinimin büyük oranda artmasına neden olmuştur. Bu durumda kent insanı, zaman zaman rekreatif etkinliklere ulaşmak amacıyla, bir parçası olduğu ama koparıldığı doğaya geçici de olsa dönmenin yollarını aramaktadır. Bu nedenden kent insanı, yaşamını olumsuz yönde etkileyen çevreden uzaklaşarak, özellikle doğaya yönelmeye başlamıştır (Tütüncü ve Kuşluvan, 1997). Tüm bu nedenlerden dolayı, artık insanlar kapalı mekanlar yerine doğal alanlarda yapılan sporları tercih etmektedir. Bu değişimle birlikte insanın doğaya bakışı da farklı bir boyut kazanmıştır (Ekici ve diğerleri, 2011).

Doğada yapılan sportif etkinlikler “doğa sporları”, “açık alan rekreasyonu”, “macera sporları”, “macera rekreasyonu”, olmak üzere içinde bulundukları risk faktörlerine ve kullanılan yardımcı unsurlara bağlı olarak değişik isimlerle sınıflandırılmıştır. Doğa yürüyüşü, kampçılık, balıkçılık, kano, dağcılık, kayak, su kayağı, hava sporları gibi geniş etkinlik yelpazesi yoluyla katılımcıların doğal çevre ile etkileşime girmelerine açık alan rekreasyonu yani doğa sporları adı verilmektedir (Koçak ve Balcı, 2010).

Doğa sporları, insanın sahip olduğu bilgi, beceri ve kondisyonu ile hiçbir motor ve hayvan gücü desteği alınmaksızın, doğada var olan potansiyel zorluk ve risklere karşı mücadele etme ve yaşamı sürdürme etkinlikleridir (Dinç, 2006). Bir başka tanıma göre ise, doğa sporları insanları doğayla bütünleştiren uygulaması büyük zevk ve heyecan veren, tutku yaratan, seyretmesi heyecan uyandıran, doğa özlemine ortaya koyan bir spor dalıdır (Bektaş, 2010).

Doğa sporlarının bünyesinde çok çeşitli spor türleri bulunmaktadır, bu türlerden birisi de doğa yürüyüşüdür. Doğa yürüyüşü doğasever insanların, doğal güzellikleri yaşamak ve doğada bulunmak amaçlı gerçekleştirdikleri kişisel veya grup etkinlikleri olarak başlamıştır. Doğa yürüyüşleri, genellikle kent

stresinden kurtulmak isteyenlerin, hafta sonunda ya da günübirlik, kente yakın parkurlarda profesyonel bir rehber eşliğinde geręekleřtirdikleri bir doğa aktivitesidir (Açıksöz ve diğerleri, 2006).

Ancak günümüzde doğa yürüyüşü kavramı bir doğa sporu faaliyeti olarak anlam kazanmıştır. Daha çok dağcılığın bir alt branşı olarak bilinse de başlı başına sportif bir etkinliktir. Çağdaş anlamı ise, bir bölgenin dağlık kesimlerinde, dağcılık tekniği gerektirmeden, zor ve sarp yerlere girmeden, küçük patikalarda takip edildiği, belirli zorluklar ve özellikler gösteren doğa koşullarında, yaş gruplarına uygun ve zamanla sınırlı olarak düzenlenen uzun yürüyüşlerin genel adıdır. (Erdoğan, 2003).

Doğa yürüyüşü günümüzde, bir boş zaman etkinliği, kendi kendini kanıtlanma, huzur ve rahatlık arama, doğayla ilişki kurma bağlamında ağırlılığını hissettirmektedir (Le Breton, 2008). Bireyler, bu kapsamda sosyalleşmek, sağlıklarını korumak veya sağlıklarını geri kazanmak, doğayı gözlemlemek, doğa hakkında eğitim almak, boş zamanını değerlendirmek vb. birçok nedenden dolayı doğa yürüyüşlerine katılmaktadırlar. Literatür incelendiğinde diğer ülkelerde bireyleri doğada yapılan yürüyüş veya farklı türdeki rekreyasyonel aktivitelere motive eden faktörlerin belirlenmesine yönelik çeşitli çalışmaların olduğu (Lang ve O'leary, 1997) ancak Türkiye'de bu konuda yapılmış araştırmanın sınırlı düzeyde kaldığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, doğa yürüyüşlerine katılan bireylerin katılım motivasyonlarını ölçebilecek geçerli ve güvenilir yeni bir lme aracı geliştirmektir.

YÖNTEM

Çalışmaya, 99 erkek (yaş = 40.65± 9.81) ve 83 kadın (yaş = 36.95± 9.35) toplam 182 doğa yryşs gönüllü olarak katılmıştır. "Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon leği"nde katılımcılardan doğa yürüyüşlerine katılmalarında etken olabileceği dşnlen nedenlerin önem derecesini "Kesinlikle Katılıyorum (1)" ve "Kesinlikle Katılmıyorum (5)" şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. "Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon leği"nin yapısal geçerliliğini test etmek için toplam 46 madde ile Temel Bileşenler (Principle Component) faktör analizi yapılmıştır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010). Geliştirilen ölçeğin güvenirliğini test etmek için ise iç tutarlık katsayısı hesaplaması yapılmıştır.

BULGULAR

Ölçeğin faktör yapısının doğa yürüyüşlerine katılan bireylere uygunluğunu ve yapı geçerliğini test etmek için katılımcıların doğa yürüyüşü aktivitelerine yönelik motivasyon puanlarına varimax dönüştürmesine göre Temel Bileşenler (Principal Component) analizi yapılmıştır. Ölçeğin standardizasyonu çalışmasında maddeler için kesme noktası olarak .40 katsayısı alınmıştır. Elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluk düzeyini test etmek için yapılan işlem sonucunda KMO değerinin .874, Barlett testi değerinin ise 4346,334 olduğu yani verilerin analiz için uygunluğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçları “Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği” için orijinal ölçekte olduğu gibi 5 faktörlü yapıyı desteklemekte (sosyal, sağlık, eğitim, zaman ve gözlem) ve 182 doğa yürüyüşçüsü için ölçeğin % 54’ünü açıklamaktadır. Yük matrisi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin 5 faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve 20 maddenin ölçekten çıkarılması gerektiği anlaşılmıştır. Ölçeğin son halinde yer alan 26 maddenin faktör yüklerinin .40’dan büyük olduğu ve .509-.794 arasında değiştiği tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Doğa yürüyüşlerine katılım motivasyon ölçeği’nde yer alan maddelerin temel bileşenler faktör yükleri

Maddeler	Faktörler				
	1	2	3	4	5
<i>Sosyal</i>					
S11 Kentteki sorunları unutturur	.794				
S3 Beni huzurlu hissettirir	.739				
S19 Ailemle birlikte doğada zaman geçirmemi sağlar	.580				
S20 Beni sosyalleştirir	.578				
S5 Gereksiz şeyleri düşünmemi engeller	.574				
S18 Arkadaşlarımla birlikte olmama sağlar	.570				
S1 Beni daha özgür hissettirir	.554				
S2 İş stresinden kurtarır	.531				
<i>Sağlık</i>					
S6 Beni dinlendirir		.634			
S7 Daha sağlıklı görünmemi sağlar		.598			
S4 Beni daha güçlü hissettirir		.581			
S8 Formumu korumama sağlar		.515			
<i>Eğitim</i>					
S17 Yaratıcılığımı ve üretkenliğimi artırır			.762		
S14 Yeni yerler keşfetmemi sağlar			.719		
Maddeler			Faktörler		

	1	2	3	4	5
S15 Őehirdeki evre kirliliğinden uzak kalmamı sağlar			.619		
S16 Zor koşullarla başa çıkmamı ğretir			.604		
S9 Yeni aktiviteler denememi sağlar			.509		
Zaman					
S22 İyi vakit geçirmemi sağlar				.760	
S21 Doğada zaman geçirmeyi sağlar				.717	
S23 Her mevsimde rahatlıkla yapılabilir				.534	
S24 Etkinlik zamanı uygundur				.528	
Gözlem					
S13 Doğayı gözlemlememi sağlar					.763
S10 Bölgedeki bitkileri gözlemlememi sağlar					.719
S12 Bölgedeki hayvanları gözlemlememi sağlar					.693

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan bir metot olan Cronbach Alpha analiz yöntemi kullanılmıştır. Cronbach Alpha katsayısının hesaplanması ölçekte bulunan maddelerin iç tutarlılığını kestirmek ve dolayısıyla ölçeğin homojen bir yapıya sahip olup olmadığını belirlemek açısından oldukça önemlidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010). Tablo 2’de DYKMÖ’nin 5 alt boyutu için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sunulmuştur.

Tablo 2. Doğa yürüyüşlerine katılım motivasyon ölçeği’nde yer alan maddelerin iç tutarlılık katsayıları

<i>Alt Boyutlar</i>	<i>Alfa</i>
Sosyal	.81
Sağlık	.81
Eğitim	.87
Zaman	.74
Gözlem	.70

Tablo 2’de Doğa Yürüyüşlerine Katılım Motivasyon Ölçeği’nin 5 alt boyutu için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sunulmuştur. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 5 alt boyut için .70 (gözlem) ile .87 (eğitim) arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam güvenilirlik katsayısı ise .83 olarak bulunmuştur.

SONUÇ

Bu noktadan hareketle, bu çalışmanın amacı, doğa yürüyüşlerine katılan bireylerin katılım motivasyonlarını ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirmek.

Geliştirilmesi hedeflenen ölçeğin geçerliğini test etmek amacı ile yapılan Temel Bileşenler Faktör Analizi sonuçları ölçeğin 5 faktörlü olduğunu göstermektedir. Birinci faktörde 8, ikinci faktörde 4, üçüncü faktörde 5, dördüncü faktörde 4 ve beşinci faktörde 3 madde yer almaktadır. Belirlenen faktörler daha sonra içerdikleri maddelerin yapılarına göre (a) sosyal, (b) sağlık, (c) eğitim, (d) zaman ve (e) gözlem olarak adlandırılmıştır. Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan 5 faktörlü yapı ölçeğin %54'ünün açıklamakta olup kabul edilebilir düzeydedir. Elde edilen veriler DYKMÖ'nün Türk doğa yürüyüşü katılımcıları için geçerli bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Ölçeğin güvenilirlik düzeyini test etmek için yapılan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları incelendiğinde ölçeğin iç tutarlılık katsayı değerlerinin .70-.87 arasında değiştiği, tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısının ise .83 olması ise ölçeğin bütün olarak ve alt boyutların kendi içinde tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini değerlendirmeyi hedefleyen maddelerden oluştuğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, DYKMÖ'nin iç tutarlığı ve yapı geçerliği ile ilgili olarak elde edilen veriler, DYKMÖ'nin bireylerin doğa yürüyüşlerine katılımlarına yönelik motivasyonlarını değerlendirmek için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Açıksöz, S., Topay, M. & Aydın, H. (2006). Bartın-Ant Beldesi Trekking Potansiyelinin Belirlenmesi, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 8 (10): 80-89.
- Ardahan, F. & Yerlisu Lapa, T. (2011). Açık Alan Rekreasyonu: Bisiklet Kullanıcıları ve Yürüyüşçülerin Doğa Sporu Yapma Nedenleri ve Elde Ettikleri Faydalar, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1): 1327-1341.
- Bektaş, F. (2010). *Kaçkar Havzası Trekking Parkurlarının Spor Turizmi Bakımından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Büyükköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., Kılıç, E. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Diñç S. C. (2006). *Doğa Sporları Etkinliklerine İlişkin Liderlik Ölçeğinin Geliştirilmesi* (Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Ekici, S., Çolakoğlu, T. & Bayraktar, A. (2011). Dağcılık Sporuyla Uğraşan Bireylerin Bu Spora Yönelme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma, *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5 (2): 110-119.
- Erdoğan N. (2003). *Çevre ve (Eko)turizm*, Ankara: Erk Yayınları.

- Koçak, F. & Balcı, V. (2010). Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik, *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2 (2): 213-222.
- Le Breton, D. (2008). *Yürümeye Övgü*, (Yerguz İ. Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lang, C. & O'leary, J. T. (1997). Motivation Participation and Preference: A Multi-Segmentation Approach of the Australian Nature Travel Market, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 6 (3-4): 159-180.
- Tütüncü, Ö. & Kuşluvan, Z. (1997). Çevre Sorunlarının Doğada Rekreasyon Faaliyetlerine Duyulan Gereksinimi Artırıcı Etkisi, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8 (1): 9-11.
- Vaara, M. & Matero, J. (2011). Modeling Daily Outdoor Recreation Participation and Time-Use as a Two-Stage Choice Process